

MACAU – POSLEDNJE PORTUGALSKO ČEZMORSKO OZEMLJE

Matej Gabrovec

UDK: 913[512.318]
COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Macau – poslednje portugalsko čezmorsko ozemlje

Leta 1997 je bila medijsko zelo odmevna tema britanska vrnitev Hongkonga Ljudski republiki Kitajski, 19. decembra leta 1999 opolnoči pa je Kitajski prepustila oblast nad sosednjim kolonialnim ozemljem Macau tudi Portugalska. To zadnje čezmorsko portugalsko ozemlje se ne more kosati s sosednjim Hongkongom niti po gospodarski moči niti po številu prebivalcev niti po površini. Kljub temu gre za pomembno spremembo na svetovnem političnem zemljevidu. V članku so zato predstavljene temeljne geografske značilnosti Macaua, ki jih je mogoče razložiti le s prikazom njegovega zgodovinskega razvoja.

ABSTRACT

Macau – the last overseas Portuguese territory

In 1997 the British return of Hong Kong to the People's Republic of China echoed in media. At midnight of 19 December 1999 Portugal yielded Macau, Hong Kong neighbouring territory, to China. This last overseas Portuguese territory can not be compared with Hong Kong neither by the economy power nor by the number of inhabitants or the area. Despite that this is an important change on the world's political map. The article therefore presents the main geographical characteristics of Macau which can only be explained by its historical development.

AVTOR

Matej Gabrovec

Naziv: dr., mag, univerzitetni diplomirani geograf in etnolog, znanstveni sodelavec

Naslov: Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000 Ljubljana,
Slovenija

Faks: +386 (0)61 125 77 93

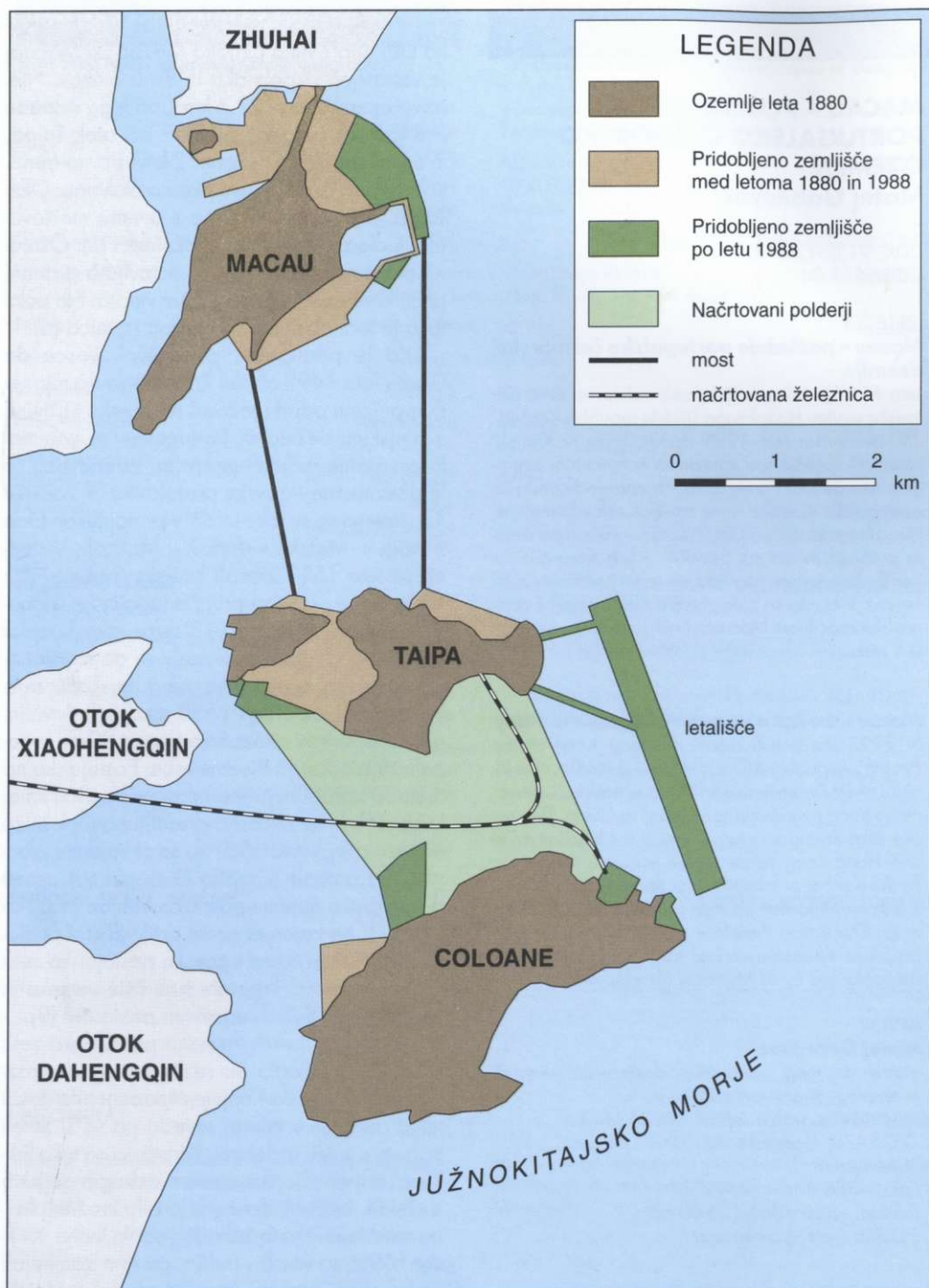
Telefon: +386 (0)61 125 60 68

E-pošta: matej@zrc-sazu.si

Macau (v slovenski literaturi se včasih pojavlja tudi nepravilna oznaka Makao ali Macao) je sestavljen iz polotoka in dveh otokov. Njegovo ozemlje meri 23,6 km², od tega odpade 7,8 km² na polotok, 6,2 km² na otok Taipa, 7,6 km² na otok Coloane, 2 km² pa na nanovo izsušeno ozemlje med obema otokoma. Otok Taipa je povezan s celino z dvema mostovima, Coloane pa s Taipo z nasipom (2). Osrednji del polotoka in otokov sestavljajo granitni griči, ki se vzpenjajo do 170 m visoko. Na polotoku je tudi obsežnejša obalna ravnica (6).

Ko je portugalski pomorščak Vasco da Gama leta 1498 obplul Rt dobrega upanja, je Evropejecem odprl možnost pomorske trgovine z azijskimi deželami. Portugalcev ni zanimalo osvajanje azijskih pokrajin, ustanavljali so le posamezne trgovske postojanke. V začetku 16. stoletja so se tako utrdili v postojankah Goa v Indiji in Melaka v današnji Maleziji. V slednji so leta 1511 srečali kitajske trgovce, dve leti kasneje pa so se prvi Portugalci že izkrcali na kitajskih tleh ob ustju Biserne reke (kitajsko Zhu Jiang). Njihovi prvi poskusi, da bi ustanovili trgovsko postojanko na Kitajskem, niso bili uspešni. Šele leta 1550 so dobili dovoljenje za poselitev otoka Sanchuang 80 km jugozahodno od ustja Biserne reke. Postojanko na njem so zaradi neprimerne pristanišča kmalu opustili in se začasno preselili na otok bližje rečnemu ustju. Leta 1557 so se s kitajskimi uradniki iz Kantona (kitajsko Guangzhou) uspeli dogovoriti o najemu polotoka Macau (kitajsko Aomen), na katerem so že prej večkrat pristajali. Polotok je bil za trgovsko postojanko zelo primeren zaradi lege ob ustju Biserne reke in zaradi dveh dobrih naravnih pristanišč (9).

Macau se je kot trgovska postojanka zelo hitro razvijal. Poglavitni razlog za ugoden razvoj je bil v tem, da Kitajcem takrat ni bilo dovoljeno potovati v tujino, seveda pa so si želeli trgovati s tujimi deželami. Portugalci so tako lahko zastopali kitajske trgovce v drugih azijskih deželah. Najbolj donosna je bila krožna plovba med Japonsko in zahodno obalo Indije. Kitajsko blago so vozili v Indijo, ga tam zamenjali za bombaž in tekstil, ki so ga prodali v Melaki in tam kupili dišave ter pluli naprej na Japon-

Slika 1: Polderji v Macau (prirejeno po Glaser, Haberzettl, Walsh 1991).

Slika 2: Stari Macau se razprostira po granitnih gričih, novi pa se širi na polderje (foto: Matej Gabrovce).

sko, od koder so na Kitajsko pripeljali srebrnino. Pomembna je bila tudi okoliščina, da je bilo Japoncem pristajanje v kitajskih pristaniščih v tem času prepovedano. Portugalci so tako postali najpomembnejši trgovci z Japonsko in Kitajsko; v azijski trgovini so izpodrinili Arabce, drugih evropskih trgovcev pa takrat na tem območju še ni bilo (9).

Ob koncu 16. stoletja je imel Macau že nekaj tisoč stalnih prebivalcev, od tega je bilo okoli tisoč Portugalcev. Poleg njih so v njem živeli še v krščanstvo spreobrnjeni Kitajci, Japonci, Malajci iz Melake ter številni sužnji iz Afrike, Indije in z Malajskega polotoka. Kot težaki in služabniki so bili v mestu zaposleni številni kitajski državljani, tu pa je bilo seveda tudi mnogo kitajskih trgovcev. Macau je ob trgovski postal tudi pomembna misijonarska postojanka. Misijonarji so od tod kot predhodnica trgovcev prodirali v notranjost Kitajske. Vendar je bil razcvet portugalskega Macaua razmeroma kratkotrajen. Na koncu 16. stoletja so namreč Portugalce zasedli Španci, na začetku 17. stoletja pa so začeli prodirati na

Daljni vzhod Nizozemci. Njihovi napadi na Macau so bili sicer neuspešni, zasedli pa so portugalsko Melako. V tem času se je evropskim trgovcem onemogočilo tudi trgovanje z japonskim blagom, Nizozemci so prevzeli trgovino z dišavami, Kitajci pa so leta 1640 za portugalske trgovce zaprli kantonsko pristanišče.

Macau je od takrat naprej precej dolgo le živetaril. Položaj mesta se je nekoliko izboljšal sredi 18. stoletja, ko so bile za Neportugalce odpravljene omejitve priseljevanja. Tako je lahko postal oporišče vseh evropskih trgovcev na Kitajskem, saj so jim Kitajci dovolili vstop v Kanton le v trgovski sezoni med novembrom in majem. Sredi 19. stoletja je to vlogo prevzel britanski Hongkong in Macau je spet začel nazadovati. V drugi polovici tega stoletja je kolonijo pred finančnim zlomom rešil guverner Isidoro Francisco Guimares, ki je dal koncesijo igralnicam. Te so še vedno tamkajšnji najpomembnejši proračunski vir (9).

V zadnjih sto letih so bili najpogostejši priseljenci begunci. V Macau so ob koncu 19. sto-

Slika 3: Katedrala svetega Pavla je bila v 17. stoletju najmogočnejša cerkvena stavba na Daljnem vzhodu, po požaru leta 1885 pa je ostala le fasada (foto: Matej Gabrovce).

letja Kitajci pribežali v strahu pred vojnim pustošenjem in lakoto na severu države, leta 1930 so si tu poiskali zatočišče med kitajsko-japonsko vojno, med 2. svetovno vojno pa so se sem umaknili Evropejci iz Hongkonga, kajti Japonci so spoštovali portugalsko nevtralnost in Macau niso zasedli. Novi begunci so prišli leta 1949, ko so na Kitajskem prevzeli oblast komunisti, med letoma 1978 in 1980 pa so sem na čolnih pripluli številni vietnamski begunci. Do leta 1975 so dobili dovoljenje za bivanje v Macau vsi Kitajci, ki so uspeli doseči portugalsko ozemlje, četudi so tja priplavali. Šele po tem letu so jih obravnavali kot ilegalne priseljence (9).

Zgodovinski razvoj Macau, ki je bil v posameznih razdobjih povezan tudi z močnejšo rastjo prebivalstva, je močno zaznamoval tudi njegovo pokrajinsko podobo. Razen tega, da je bilo ozemlje tako rekoč v celoti pozidano, so ga z osuševanjem morja tudi precej povečali. Začetki izsuševalnih del segajo v sredino 19. stoletja, vendar pa je bil obseg del v pri-

merjavi s sočasnimi dejavnostmi v sosednjem Hongkongu zelo skromen. Prva večja dela so se začela na začetku 20. stoletja, najprej v pristanišču, nato pa na severu polotoka. Gradivo za nasipavanje so pridobivali predvsem s poglobljanjem morja na dostopnih poteh v pristanišče. Ta nanovo pridobljena ozemlja so bila namenjena kmetijstvu in naseljevanju beguncev. Leta 1949 jih je bilo 14 % celotnega ozemlja oziroma 40 % polotoka. Od takrat do leta 1984 ni bilo novih izsuševanj in površina ozemlja je ostala enaka. Po tem letu pa so se začela obsežna tovrstna dela ob obalah obeh otokov, tako da so leta 1987 polderji sestavljali že tretjino ozemlja (4).

V zadnjih desetih letih so bile največje naložbe usmerjene v infrastrukturne objekte. Zgrajeno je bilo novo mednarodno letališče. 3360 m dolga pristajalna steza je na umetnem otoku vzhodno od otoka Taipa, letališke zgradbe pa so na polderju ob otoku (8). Dotlej Macau ni imel svojega letališča, glavna povezava s svetom je bila po morju iz Hongkonga. Tja dnev-

no plujejo številne hitre ladje različnih vrst; najhitrejšje potrebujejo za pot med obema mestoma slabo uro. Za nekajkratno ladijsko ceno pa je na voljo tudi polurni helikopterski polet. Novo letališče je omogočilo neposredne povezave s številnimi kitajskimi mesti ter nekaterimi azijskimi prestolnicami. Dober zaslužek pomeni vzpostavitev neposredne letalske povezave med Tajvanom in Ljudsko republiko Kitajsko preko Macaua. Kitajske oblasti ne dovoljujejo letalskih poletov s Tajvana, zato Air Macau naredi vmesni postanek na novem macauskem letališču. Tu zamenjajo številko leta, da je zadoščeno formalnim zahtevam Pekinga, potnikom pa ni treba letala niti zapustiti (1). Število tedenških poletov (odhodi in prihodi) na novem letališču je 442, od tega je 262 povezav s Tajvanom, 156 pa z Ljudsko republiko Kitajsko (8). Za boljšo prometno povezanost novega letališča so zgradili tudi drugi most med Taipo in polotokom, v gradnji pa je še most med Taipo in otokom Hengqin (portugalsko Montanha), ki bo Macau povezal s kitajskim železniškim omrežjem (7).

Z izgradnjo teh infrastrukturnih objektov pa macauski načrti še niso izčrpani. V prihodnjih letih nameravajo izsušiti še 620 ha veliko ozemlje med otokoma Taipa in Coloane, ki bosta tako združena v en sam otok. Nov polder bo namenjen prometni infrastrukturi ter širitvi mesta. Na njem bodo nove stanovanjske četrti, trgovski centri in tovarne (7). Po najnovejših podatkih polderji že obsegajo več kot polovico macauskega ozemlja, v prihodnosti pa se bo ta delež še znatno povečal.

V Macauu je ob koncu leta 1998 živelo 430.549 prebivalcev (2). Število še vedno narašča, vendar pa se rast v zadnjih letih umirja. Povečanje v zadnjem desetletju je bilo kar tridesetodstotno, vendar je bila v zadnjih štirih letih zabeležena le še sedemodstotna rast (2, 6). Od leta 1981 do danes, to je v času, ko se je Macau ob hitrem gospodarskem razvoju tudi prostorsko močno razširil, se je število prebivalcev povečalo kar za tri četrtine. Hitra rast v tem času je povezana tudi z gospodarskimi spremembami v Ljudski republici Kitajski. V tem času je bilo na Kitajskem ob meji z Ma-

cauom ustanovljeno posebno gospodarsko območje Zhuhai. Zanimivo pa je, da je v sedemdesetih letih prišlo do stagnacije oziroma celo rahlega nazadovanja števila prebivalcev. Med prebivalci Macaua je le 3 % Portugalcev, vendar pa jih ima dobra četrtina portugalsko državljanstvo (6).

Vse navedeno kaže na gospodarski razcvet Macaua v zadnjih dveh desetletjih, ki je povezan tudi s precejšnjimi državnimi naložbami. Najpomembnejša gospodarska dejavnost je turizem, ki temelji predvsem na igralništvu. Do leta 2001 ima izključno koncesijo za igralniško dejavnost družba Sociedade de Turismo e Diversões de Macau. Ta mora poleg posebnega igralniškega davka, ki znaša 31,8 % od neto prihodka, vplačati še 150 milijonov patak (pataka je macauska denarna enota; 1 pataka je bila po tečaju Banke Slovenije 1. 11. 1999 vredna 23,43 tolarjev, 1 ameriški dolar pa je približno 8 patak) v sklad za spodbujanje kulturnih, znanstvenih, vzgojnih, socialnih in dobredelnih programov, poravnati je moral polovico stroškov zidave kulturnega središča, 50 milijonov patak je prispeval v sklad socialnega zavarovanja, poleg tega pa je s prispevki sodeloval še pri raznih drugih javnih dejavnostih (7). Igralniški davek pomeni približno tretjino prihodka macauskega proračuna (6). Kot glavni igralniški gosti so prebivalci Hongkonga do leta 1990 predstavljali približno štiri petine vseh turistov (6), do leta 1997 pa je njihov delež nazadoval na dobrih 60 % (2).

Slika 4: Za središče mesta je značilen splet portugalske baročne arhitekture in novih nebotičnikov (foto: Matej Gabrovec).

Slika 5: V Macauu se je deloma še ohranil tradicionalni javni prevoz z rikšami (foto: Matej Gabrovec).

Za razvoj turizma je pomembno ohranjanje kulturne dediščine. Zato so leta 1976 določili zavarovana območja in stavbe. Kot vzpodbudo za vzdrževanje zavarovanih stavb so njihovi lastniki deležni davčnih olajšav (3). V zadnjih letih je zaradi obsežnih gradbenih del vse pomembnejše gradbeništvo, med industrijskimi vejami pa je daleč najpomembnejša tekstilna industrija. Ob koncu osemdesetih let so bili glavni investitorji v macausko industrijo Hongkonžani, ki sta jih pritegnili poceni ne kvalificirana delovna sila in ugodne cene zemljišč (3). Industrija zaposluje petino macauske delovne sile (7), od tega polovico tekstilna industrija (6). Ob njej imajo vidnejšo vlogo še proizvodnja igrač ter elektronska in obutvena industrija. Kot povsod postajajo vse pomembnejše storitvene dejavnosti, ki so leta 1991 zaposlovale 57,7 % aktivnega prebivalstva (6).

Naj dodam še nekaj misli o političnih spremembah ob koncu leta 1999 ter o njihovih zgodovinskih in političnih razlogih. Kitajska je dejansko priznala portugalsko suverenost nad macauskim ozemljem šele v sporazumu iz leta 1887; vse dotlej so bili Portugalci najemniki kitajske zemlje. V času kulturne revolucije na Kitajskem je prišlo do neredov tudi v Macauu. Že takrat se je Portugalska želela otresti problemov in kolonijo Kitajski enostavno vrniti, ven-

dar je ta ponudbo zavrnila, ker bi bila ob pomembno trgovsko postojanko. Novo prelomnico je sredi sedemdesetih let povzročil državni udar z vzpostavitvijo demokratične oblasti na Portugalskem. Macau je takrat dobil zelo široko avtonomijo (9). Slovenski državljani jo občutimo že ob vstopu vanj, saj moramo kupiti vizum, ki ga za obisk Portugalske ne potrebujemo. Leta 1987 sta Portugalska in Kitajska podpisali sporazum, v katerem se obe vladi strinjata, da je Macau del kitajskega ozemlja in da bo Kitajska prevzela suverenost nad njim 20. decembra 1999. Ljudska republika Kitajska bo v Macauu ustanovila posebno upravno območje s široko avtonomijo. Ta bo zagotavljala ohranitev obstoječega pravnega in gospodarskega sistema, Macau bo ostal svobodno pristanišče in posebno carinsko območje, pataka pa bo ostala zakonito plačilno sredstvo (5). Tako kot pred dvema letoma v Hongkongu se najverjetneje tudi v Macauu v naslednjem letu ne bo dosti spremenilo. Ljudska republika Kitajska mu namreč jamči avtonomijo za naslednjih petdeset let, v tem času pa se bo nedvomno tudi sama bistveno spremenila.

1. Atiyah, J., Leffman, D., Lewis, S. 1997: *China. The Rough Guide*. London.
2. *Direção dos Serviços de Estatística e Censos*. Internet: <http://www.dsec.gov.mo/>. 1999.
3. Edmonds, R. L. 1992: *The Changing Geography of Taiwan, Hong Kong and Macau. The Changing Geography of Asia*. London, New York.
4. Glaser, R., Haberzettl, P., Walsh R. P. D. 1991: *Land Reclamation in Singapore, Hong Kong and Macau. GeoJournal*, 24/4.
5. *Imprensa Oficial de Macau*. Internet: http://www.imprensa.macau.gov.mo/dc/declconj_e.htm. 1999.
6. *Länderbericht Macau 1994. Stuttgart, 1994*.
7. *Macau. Administração & Instituições*. Internet: <http://www.macau.gov.mo/>. 1999.
8. *Macau International Airport*. Internet: <http://www.macau-airport.gov.mo/>. 1999.
9. Storey, R. 1992: *Hong Kong, Macau & Canton – a travel survival kit. 6th edition*. Hawthorn.